(بوکە سورە) ی سەردار قادر.. ڕەزا شوان

وێژەی منداڵان، بەشێکی گرنگە لە ڕۆشنبیریی منداڵان. وێژەی منداڵان زانستی و هونەرە. گرنگی و کاریگەرییەکی زۆری لە دروستکردنی کەسایەتی دروست و لە ڕەوتی ژیانی ئەمڕۆ و داهاتووی منداڵاندا هەیە. گەشە بە دەروون و جەستەی منداڵان دەکات و زاخاوی خەیاڵ و بیر و هۆشیان دەدات، ڕۆڵێکی گرینگیشی لە پەروەردەکرن و ڕۆشنبیریکردن و لە ئاراستەکردن و لە ئامادەکردنی منداڵان بۆ داهاتوو هەیە. لەبەر گرنگی ڕۆڵی وێژەی منداڵان، ئەم سەردەمە بە (سەردەمی وێژەی منداڵان) ناودەبرێت. بیرمەندان و نووسەران و پەروەردەکاران و توێژەنەران و دەرووناسانێکی زۆری لە جیهاندا سەرقاڵ کردووە.
وێژەی تازەی منداڵانی کورد، لە وێژەی کوردیدا، لق و هونەرێکی تازەیە و مێژووی بۆ (١١٧) ساڵ پێش ئێستا دەگەڕێتەوە. کە تێکۆشەر و نووسەر و کوردستان پەروەری گەلەکەمان (ئەمین عالی بەدرخان:١٨٥١ ـ ١٩٢٦) لە ساڵی (١٩٠٦) دا، لە شاری (ئەسپارتە) ی یۆنان ـ چونکە بەدرخانی باوکی لەسەر کورایەتی دووریان خستبۆوە بۆ یۆنان ـ هۆنراوەیەکی، بە ناونیشانی (دەلالیا زاروان ـ نازی منداڵان) نووسی و لە ڕۆژی (٢٢/ نیسان/ ١٩٠٦) دا، لە ژمارە (٦) ی ڕۆژنامەی (کوردستان) کە لە شاری (قاهیرە) دەردەچوو، بە ناوی خوازراوی (زینە) وە بڵاوی کردەوە. دەتوانین ئەو هۆنراوەیە، بە سەرەتای سەرهەڵدانی وێژەی تازەی نووسراوی منداڵانی کوردی دابنێین. هەر هەمان هۆنراوە، لە ژمارە (٥) ی گۆڤاری (هاوار) کە لە (دیمەشق) بە کوردی و عەرەبی دەردەچوو، لە ڕۆژی (٢٠/ گەلاوێژی/ ١٩٣٢) دا بە هەمان ناونیشان (دەلالیا زاروان) بڵاوکراوەتەوە. هەر ئەمین عالی بەدرخان هۆنراوەیەکی تری بۆ منداڵان هۆنیوەتەوە و لە گۆڤاری (هاوار) دا بە ناونیشانی (لەریا بەدرخان) وتا (لایلایە بۆ بەدرخان) ی بڵاوکردەتەوە. کە کامەرانی کوڕی (د. کامەران بەدخان) دەلاوێنێتەوە، ئەو کاتە کۆرپەیەک بوو لەناو لانکدا. دەقی تەواوی (لەریا بەدرخان) م، لە پەرتووکی (چەپکێک لە لای لایەی دایکانی کورد) دا بڵاوکردەتەوە، کە لە ساڵی (٢٠١٩) دا چاپکردووە.

بەڵام وێژەی زارەکی منداڵانی کورد، مێژوویەکی زۆر دێرینی هەیە، لەگەڵ بوونی گەلی کوردمان لە کوردستاندا، سەری هەڵداوە. بە سەدان چیرۆک و حەکایەت و نەزیلەی ئەفسانەیی و فۆلکلۆری کوردیمان بۆ منداڵان هەیە، کە بە (چیرۆکەکانی بەرئاگردان) ناویان دەبەین. شایەنی باسیشە کورد خاوەنی کۆنترین لایلایە لە هەموو جیهاندا، کە مێژووی بۆ (١٤) هەزار ساڵ پێش ئێستا دەگەڕێتەوە. لایلایەش بەشێکی گرنگە لە وێژەی منداڵان.

(لامارتین) دەڵێت:"جوانترین هۆنراوە لە سەرانسەری جیهاندا لایلایەی دایکانە".

لە دوای راپەرینەکەی ساڵی (١٩٩١) لە باشووری کوردستاندا، زەمینە و هەلێکی باش بۆ گەشەکردن و پێشکەوتنی وێژەی منداڵانی کوردمان رەخسا. لە رووی چەندێتی و چۆنییەتی و داهێنانەوە چەند هەنگاوێکی باشی ناوە. کەوتەسەر پێیەکانی. ئەگەرچی تا ئێستاش لە ئاستی خواست و پێداویستییەکانی منداڵانی کوردامان نییە. ئەمەش هۆی خۆی هەیە. بەڵام سەرەڕای ئاستەنگییەکانی بەردەمی و پشتگیری نەکردنی، لە سایەی دڵسۆزی و هەوڵ و پەرۆشی کەمێک لە نووسەرانی بواری ژانرەکانی وێژەی منداڵانی کورد ـ ئەگەرچی لەچاو ژمارەی منداڵانی کوردەوە، ژمارەیان زۆر کەمن ـ بزووتنەوەی وێژەی منداڵانی کوردمان ساڵ لە دوای ساڵ بەرەو پێشەوە و داهێنان هەنگاوی ناوە و دەنێت. ئەمەش مایەی دڵخۆشی و مژدەیەکی گەشبینییە بۆ داهاتوویەکی بەرز و شیاوتری وێژەی منداڵانی کوردمان.

یەکێک لەو هۆزانقانە ناسراو و دڵسۆز و خەمخۆرانەی پێشکەوتنی وێژەی منداڵان. هۆزانقان مامۆستا (سەردار قادر)ە. لە ساڵی (١٩٦٤) دا، لە شاری دەربەندیخان لەدایکبووە، قۆناغی سەرەتایی و ناوەندیی هەر لەم شارەدا تەواو کردووە. لە ئێستادا نیشتەجێی شاری سلێمانییە. مامۆستا سەردار لە ساڵی (١٩٨٨) ەوە دەستی بە نووسینی هۆنراوە بۆ منداڵان کردووە. دانەبڕاوە درێژە بە نووسینی هۆنراوە و بە چالاکییە هونەرییەکانی منداڵانی کوردمان دەدات و خزمەتێکی بەرچاوی کردوون. مامۆستا سەردار تا ئێستا پێنج نامێلکەی هۆنراوەی بۆ منداڵان چاپکردوون، ناوەکانیان (جێژنانە، گالێسکەی باڵدار، بەلەمی کاغەزی، هەوری ژەنیار، بوکە سورە). ئەوەی ئەمە لەم نووسینەماندا کردوومانەتە توێشوی باسەکەمان (بوکە سورە) یە.

پەرتووکی (بوکە سورە) بریتییە لە (٢٥) هۆنراوە، لە هۆنراوەکانی مامۆستا سەردار، کە لە ساڵی پاردا (٢٠٢٢)، (١٠٠٠) دانەی لێ چاپکردووە. کاک (رامان عەبدوڵڵا) دیزاینی بەرگی بوکە سورەی کردووە. هۆزانقان و چیرۆکنووس و رۆماننووسی منداڵان، مامۆستا (ئەمین محەمەد) یش، پێشەکییەکی پوخت و جوانی بۆ نووسیوە.

مامۆستا سەردار قادر بە زمانێکی کوردی پەتی و شیرین و سووک و ئاسان و رەوان، بەپێی قۆناغەکانی تەمەنی مندا□□ی هۆنراوەکانی هۆنیونەتەوە، ریتم و کێش و سەروای هۆنراوەکانیش هیچ گیری و گریوگۆڵێکیان تێدا نییە. زۆر بە ئاسانی و ساکاری هۆنراوەکانی داڕشتوون. منداڵان دەتوانن بە ئاسانی چێژێکی زۆریان لێوەربگرن و بە ئاسانی لەبەریان بکەن و بە دەنگ و ئاواز و گۆرانییەوە بیانچڕن. مامۆستا سەردار، ئیلهام و بیرۆکەکانی هۆنراوەکانی، لە ژیانی منداڵانی کورد و لە ژینگەی دەوروبەریان و لە سروشتی جوان و رەنگین و قەشەنگی کوردستانەوە بۆهاتوون. هۆنراوەکانی ناو پەرتووکی “بوکە سورە” گەلێ بابەتی هەمەچەشنەیان لەخۆگرتوون، ئەمانە ناونیشانی هەندێ لە هۆنراوکانین: (مێروی ئاوریشم، هەور، باران، باوک، نەورۆز، هەنگ، باخچەکەم، قوتابخانەکەم، بوکەکەم، دایک، چۆلەکە، پەپولە، بوکە سورە، گوڵفرۆش، هەنجیر،… هتد).
وەکو نموونە، تەنیا دووان لە هۆنراوەکانی مامۆستا سەردار قادر بۆ خوێنەران دەنووسین. مامۆستا سەردار، لە جیاتی نوقڵ و گەزۆ، چەپکێ هۆنراوی نوێی شیرین و ناسکی بە جەژنانە پێشکەش بە منداڵانی کوردمان دەکات. نووسیوێتی:

وەرن جەژنانەم پێیە
شیعرێکی خۆش و نوێیە
جەژنانەکەم شیرینە
دەڵێی نوقڵ و هەنگوینە
چەپکێ شیعری ناسکن
لە خونچەی بەهار دەچن
وەک گڕوگاڵی مناڵ
بزە دەخەنە ناو ماڵ
بە ئاوازی خۆش دەدوێ
پ□□□ ل□ گۆرانی نوێ

وەک پەرسیلەی بەهارە
ئای چەند مزر و ئاودارە
پێشکەشە بە ئێوەی د□پ□اک
مناڵی ژیر و چالاک

لە ه□ن□رای (ب□وکە سورە). بوکە سورە ناوی با□ن□د□یەکی پەڕ رەنگینی جوان و دەنگ خۆشە، لە جۆرەکانی چۆلەکە و شالوورە (بلبل) ە. لەم ه□ن□راوەیەدا بوکە سورە بە زمانی کوردی خۆی بە منداڵانی کورد دەناسێنێت. منداڵان تا تەمەنی پێنج ساڵان، خەیاڵین و باوەڕ بەوە دەکەن کە ئاژەڵ و باڵندە، وەکو مر□ق، د□توانن بەو زمانەی بیانەوێت قسە بکەن. مامۆستا سەردار، نووسیوێتی:

بوکە سورەم رەنگ رەنگم
خۆشن ئاواز و دەنگم
کلکم رەش و سپی□
سەریشم قاو□ی□
سەر باڵەکانم زەردە
ناخم سپی و بێگەردە
هاوڕێی کەناری و قومریم
لە دەشت و هەردا دەژیم
گەردنم رەنگی سوورە
دەنگم وەکو شالوورە
کە بە ئازادی دەفڕم
بەرەو ئاسمان باڵ دەگرم

رەزا شوان
نەرویج: ٢٠٢٣